

Politikai korrektség (PC) nyelvi megnyilvánulásai

A dolgozat a politikai korrektség (az angol kifejezés rövidítéséből: PC) nyelvi megnyilvánulásait mutatja be angol és magyar példák segítségével. Látni fogjuk, hogy a PC milyen hatékonyan formálja az emberek nyelvhasználatát, hogyan minimalizálja az egyes etnikai, kulturális közösségek megsértésének lehetőségét. A kilencvenes évek elejétől Amerikában megfigyelhető, hogy különösen az oktatás és a pszichológia területén, a jelzős főnévi szerkezeteket (pl. disabled people) miként váltották fel a főnevet követő jelzős szerkezetek (pl. people with disabilities), az ún. politikailag korrekt kifejezések. A főnévszerkezetek fajtáit és előfordulási gyakoriságukat vizsgálom meg a The Official Politically Correct Dictionary and Handbook-ban (1992). A nyelvi példák a hétköznapi élet számos területét érintik, melyek az iskola/tanulmányok, életkor/emberi test/nemiség, hétköznapi élet (foglalkozások), emberi tulajdonságok köré szerveződnek. Összességében azt mondhatjuk, hogy a politikailag korrekt kifejezések elterjedéséhez nemcsak a PC-vel foglalkozó kézikönyvek, hanem az egyes emberek személyes döntései is hozzájárultak. A dolgozat fő célkitűzése felhívni a figyelmet az idegen nyelvet tanulók számára, hogy a politikailag korrekt kifejezések elsajátítása és helyes használata mekkora jelentőséggel bír.

This article explores the linguistic features of politically correct (PC) expressions in English and Hungarian. It is widely regarded that PC is a term that refers to a language use that effectively shapes and minimizes perceived discrimination against ethnic and cultural groups. From the 1990s in the US, especially in the fields of education and psychology, premodified nouns (disabled people) were to be replaced by postmodified nouns (people with disabilities), the so called politically correct expressions. The paper examines the types and frequency of the politically correct noun phrases in the Official Politically Correct Dictionary and Handbook (1992). The data come from many areas of everyday life, education/studies, age/human body/gender, occupations and human characteristics. It can be concluded that not only the manuals on PC but also the personal decisions of the individuals have contributed to the spread of PC expressions. Therefore, it is important to raise the ESL (English as a Second Language) students' awareness of the proper usage of the politically correct expressions.

Bevezetés

Kommunikációnk során valamennyien törekszünk arra, hogy olyan kifejezéseket, szófordulatokat használjunk, melyek segítségével finomíthatjuk mondanivalónkat. Ez megnyilvánulhat udvarias, tapintatos, támadást, erőszakosságot mellőző kifejezésekben, melyek mintegy kiváltják, vagy egyszerűen csak helyettesítik a máskülönben kevésbé szerencsés megfogalmazásokat. Az Oxford Advanced Learner's Dictionary (2005, p. 1166) definíciója szerint: „a politikai korrektség (PC) egy olyan elv, mely lehetővé teszi, hogy a nemkívánatos nyelvi és magatartásbeli megnyilvánulások elkerülésével egy bizonyos embercsoport érdekei sérüljenek”. A kifejezés amerikai közvetítéssel terjedt el a világban. Használata némileg ellentmondásos, hiszen ha egy kijelentést politikailag korrektként kiemelünk, az előfeltételezi, hogy a más formájú megnyilatkozások inkorrektek. A politi-

kialag korrekt megfogalmazás érzékeltetni tudja az embernek kijáró tiszteletet, amennyiben tekintettel van az adott csoport és hozzátartozóik által preferált szóhasználatra (szemben a tévképzeteket keltő vagy társadalmi elítélést tükröző megnevezésekkel). Allan (2001, p. 148) szerint a PC eredetét tekintve szoros kapcsolatban áll az eufemizmussal (magyarul: szépítő kifejezéssel), amely a PC-hez hasonlóan, „egy fogalom bántó, sértő, vagy szókimondó jellegét hivatott enyhíteni” kellemetlen témák (pl. a halál, hazugság) felbukkanásakor (Wardhaugh, 2006). Etimológiailag az angol „eufemizmus” szó a görög „euphemismos” származik, melyben az „eu” prefixum „jó”-t vagy „jól”-t jelent, és a szó töve „phemi” pedig a „beszélni” igét jelöli. Vagyis a szó két tagja együtt azt jelenti, hogy „jól beszélni” (McArthur, 1992, p. 387). Gyakran azonban ezekkel a homályos kifejezésekkel igyekeznek a beszélők álcázni, illetve elkerülni a kegyetlen valóságot.

Allan (2001) hozzáteszi, hogy ebben a nyelvi reform folyamatban a növekvő társadalmi tudatosság előtérbe kerülése figyelhető meg (2001, p. 153), ami a nők hátrányos megkülönböztetése elleni tiltakozással kezdődött (pl. Frank és Treichler, 1989; Miller és Swift, 1995), majd az általuk elért eredmények nyomán, az egyéb elnyomott társadalmi rétegek egyenlőség iránti igényének érvényre juttatásával folytatódott.

Elméleti háttér

A kilencvenes évek elejétől Amerikában megfigyelhető, hogy különösen az oktatás és a pszichológia területén, a jelzős főnévi szerkezeteket (pl. *disabled people*) miként váltották fel a főnevet követő jelzős szerkezetek (pl. *people with disabilities*), az ún. politikailag korrekt kifejezések (Burris, 1992; Craig, 1992). Ezekben a jelzős szerkezetekben a „*people first*” [*az ember az első*] sorrend figyelhető meg, mely nemcsak nyelvi szinten nyilvánul meg, hanem az emberek felfogásában, a társadalmi életben bekövetkező változásokban is. 2003-ban például Bush elnök a „*The President’s Committee on Mental Retardation*” [*Az Értelmi Fogyatékoság Elnöki Bizottsága*] nevű kormányhivatalt a „*The President’s Committee for People with Intellectual Disabilities*” [*A Mentálisan Hátrányos Helyzetűek Elnöki Bizottsága*] névre keresztelte. A kormány szervezeteinek nevében bekövetkező változásokkal jelezni kívánták a társadalmi hozzáállásban bekövetkező változásokat, valamint az ún. eufemizmus térnyerését a kommunikációban. Érdekes megfigyelni például, hogy a „*deficiency*” [*hiányosság, defekt*] szó milyen változásokon ment keresztül az évek során (Prabhala, 2006). A mentálisan sérült emberek megsegítésére hivatott intézményt Amerikában 1876-ban még „*Institutions for Idiotic and Feeble-minded Persons*” [*Idióta és Gyengeelméjű Emberek Intézeté-nek*] hívták, melyet sértő volta miatt az „*Institute for Mental Deficiency*” [*Szellemi Fogyatékoság Intézeté*] elvont főnévi szerkezet váltott fel. Ezt követően a „*retardation*” [*retardált, visszamaradt*] terminus használata terjedt el, azonban ez sem volt hosszú életű. Amikor a „*Mental Retardation*” [*Szellemi Visszamaradottság*] című folyóirat nevét „*Intellectual and Developmental Disabilities*”-re változtatták [*Intellektuális és Fejlődési Fogyatékoság*], akkor a folyóirat szerkesztője azt állította, hogy az új név kevésbé stigmatizáló, mint az eddig használatosak (Prabhala, 2007).

Guth és Murphy (1988) szerint mostanára egyértelmű irányelvek léteznek „az ember az első” elv betartására, vagyis a politikailag korrekt beszédstílusban az ember kerül a középpontba, és nem a fogyatékosága. Ezen felül még véletlenül sem használhatunk olyan kifejezéseket, amelyek azt sugallnák, hogy a fogyatékkal élők betegek, vagy önállótlanak, illetve kerülnünk kell a bántó, leicsinyló terminusokat.

A politikailag korrekt nyelvhasználat kultúránként is változó. Guo Qi (2010, p. 139) angol és kínai összehasonlító tanulmányában arra a következtetésre jutott, hogy míg az angolban, ha egy embert "old man" [öregember] jelzővel titulálunk, az nagyon udvariatlannak, bántónak számít, míg a kínában ez "wise man" [bölcshember]. Frajzyngier és Jirsa (2006, p. 531) szerint egy közeli rokon, vagy egy közösség fontos emberének halálára kultúránként másképp utalnak. Például, Ghánában a helyett, hogy azt mondanák, hogy a „főnök meghalt”, azt mondják, hogy „a főnök a tengerhez ment”, vagy, hogy a „főnök a faluba ment.” Az angolszász környezetben ilyenkor a "he is not with us" [nincs már velünk], "he passed away" [elhúnyt], vagy "he met his maker" [visszadta lelkét a terem-tőnek] kifejezéseket lehet hallani a társadalmi státusztól függően.

A Committee on Disability Issues in Psychology (1992) [A Fogyatékosok Pszichológiai Bizottsága] szerint nyelvi szempontból a PC kifejezésekben a leggyakrabban használatos szerkezetek a következők: 1) Főnév+PP (person [személy]+preposition [prepozíció]); 2) Főnév+jelzői mellékmondat (who-val kezdődően), vagy 3) Főnév+melléknévi igenév (pl. people having). Szintén megfigyelhető, hogy a szintaktikai szerkezetekben bekövetkező változásokon kívül, amikor a jelző vagy megelőzi, vagy követi a főnevet, előszeretettel kezdték használni a 4) lexikai eufemizmusokat (pl. hearing impaired [hallássérült]).

A másik gyakran előforduló nyelvi szerkezet a PC kifejezésekben az 5) elvont főnevek használata (pl. disability [rokkantság]. Az ún. „az ember az első” kifejezésekben, amikor a főnevet követi a jelzős szerkezet, számos példát találunk a tárgyias igei szerkezetekre, például a rokkant helyett az angolban a "people who use wheelchair" [az emberek, akik kerekesszéket használnak].

A Fogyatékosok Pszichológiai Bizottsága irányelveit követve az 1. táblázatban példákat találunk a politikailag inkorrekt és a politikailag korrekt kifejezésekre.

1. táblázat: Politikailag inkorrekt és politikailag korrekt kifejezések

Nyelvi szerkezetek	Politikailag inkorrekt kifejezések	Politikailag korrekt kifejezések
1. Melléknév+főnév → PP (person+prepozíció)	Mentally ill person	Person with mental illness
2. Melléknév (főnévi jelentéssel) → Főnév+jelzői mellékmondat	The deaf and dumb	People who are hearing impaired
3. Melléknévi igenév → Főnév+melléknévi igenév	The learning disabled	Children having specific learning disabilities
4. Lexikai eufemizmusok	Mongoloid	Child with Down Syndrome
5. Melléknévi igenév + főnév → Főnév + prep.+elvont főnév	Retarded adult	Adult with mental retardation

Forrás: saját szerkesztés

A fent említett példák mind abba az irányba mutatnak, hogy a társadalom igyekszik egy sokkal udvariasabb, a másság iránt érzékenyebb világot létrehozni, melyben az emberek jobban érzik magukat, és ez értelemszerűen aztán a nyelvhasználatukban is megmutatkozik. A dolgozat célja megvizsgálni azt, hogy a kormányhivatalban dolgozók, a pszichológus és oktatási szakembereken kívül a hétköznapi élet szereplőinek nyelvhasználatában is megtalálhatók-e a politikailag korrekt kifejezések.

Kutatási módszer

A nyelvi példák a Beard és Cerf (1992) által kiadott *The Official Politically Correct Dictionary and Handbook*-ból származnak, mely 4 fő részből áll:

- 1) Az első rész 465 politikailag korrekt terminust, kifejezést tartalmaz rövid leírásokkal, magyarázatokkal a kifejezés eredetét illetően.
- 2) A második rész egyfajta keveréke a szinonima és az értelmező szótárnak, melyben az első résztől eltérően, az első szócikk a politikailag inkorrekt kifejezéseket, majd a magyarázatban a társadalom által elfogadott politikailag korrekt kifejezéseket találjuk, összesen 243 kifejezést. A szerzők szerint, ha ezeket a kifejezéseket elsajátítjuk, akkor garantáltan elkerülhetjük mások megsértését.
- 3) A harmadik rész az ún. gyanús szavak, fogalmak gyűjteménye, szám szerint 57 darab, melyekkel csínján kell bánnunk, ezért használatukat nem ajánlják a szerzők.
- 4) És végül, a negyedik rész, egy ún. „bürokratikus megfelelő nyelvhasználati” glosszárrium, 168 szócikkkel, mely a politikai, üzleti és katonai vezetők számára lehet hasznos és iránymutató.

A szógyűjtemény előszavában a szerzők felhívják a figyelmet, hogy függetlenül attól, hogy célpontjai, vagy használói vagyunk egy-egy helytelen kifejezésnek, szükséges finomítani érzékenységünket a PC-t illetően, ha nem akarunk kellemetlen helyzetekbe kerülni.

Az elemzés módja

Mivel a dolgozat célja „az ember az első” kifejezések előfordulási gyakoriságának vizsgálata, ezért csak azokat a kifejezéseket választottam ki, melyekben a személy szó, illetve valamilyen személyt jelölő szó fordul elő. Mint látni fogjuk a nyelvi példák ennek megfelelően a hétköznapi élet számos területéről származnak, mint például az *iskola/tanulmányok*, *életkor/emberi test/nemiség*, *hétköznapi élet (tárgyak, foglalkozások)*, *emberi tulajdonságok*, valamint a *politikai élet*.

A harmadik részben szereplő gyanús szavak nem kerültek bele az elemzésbe, hiszen maguk a szerzők sem ajánlják ezek használatát. Így a 876 kifejezés a szótár első, második és negyedik részéből került ki.

Eredmények

A politikailag korrekt és inkorrekt kifejezések aránya

A Committee on Disability Issues in Psychology [*A Fogyatékosságok Pszichológiai Bizottsága*] által javasolt ún. "people first" [*az ember az első*] megközelítés nyelvi megnyilvánulásának szám-
szerű megoszlását mutatja a 2. táblázat.

2. táblázat: Politikailag inkorrekt és politikailag korrekt kifejezések aránya a 'The Official Politically Correct Dictionary and Handbook' alapján

Nyelvi szerkezetek	Politikailag inkorrekt kifejezések	Politikailag korrekt kifejezések
1. Melléknév+főnév → PP (person+prepozíció)	42	17
2. Melléknév (főnévi jelentéssel) → Főnév+jelzői mellékmondat	18	0
3. Melléknévi igenév → Főnév+melléknévi igenév	57	3
4. Lexikai eufemizmusok	0	0
5. Melléknévi igenév + főnév → Főnév + prep.+elvont főnév	1	0
Total:	118	20

Forrás: saját szerkesztés

Meglepő módon, a *The Official Politically Correct Dictionary and Handbook*-ban található 876 szócikk közül mindössze 138 tartalmazott emberre vonatkozó kifejezést. Ezek közül az elméleti háttérben megfogalmazott definíció szerint 118 politikailag inkorrekt és mindössze 20 politikailag korrekt szó szerkezet fordult elő (ld. 2. táblázat). A 2. táblázat szerint a leggyakrabban előforduló nyelvi szerkezet, az a NPC (non-politically correct) melléknévi igeneves szerkezet, pl. *aurally challenged* [*siket*](58 db), illetve a szintén NPC jelzős főnévi szerkezet, pl. *environmental hygienist* [*házmaster*](46 db). A PC kifejezések közül, bár számarányát tekintve nem jelentős, mégis a Pszichológiai Társaság által javasolt PP (Person+Prepozíció) fordult elő leggyakrabban (17 db), pl. "person of size" [*testes ember*]. a NPC melléknévre főnévi jelentéssel, pl. "the cosmetically different" [*nem előnyös kinézetű*] 18 példát találtam. Érdeemes megemlíteni, hogy egyetlen példát sem találtam a lexikai eufemizmusokra, illetve PC főnév+jelzői mellékmondatra, a lexikai eufemizmusra és a főnév+prepozíció+elvont főnévi szerkezetre. A főnév+melléknévi igenév, pl. "person living with AIDS-PLWA" [*AIDS-sel együttélő ember*] szerkezetre 3 példa található a szótárban.

A politikailag korrekt kifejezések jellemzői

A 2. táblázat szerint, az öt leggyakoribb PC nyelvi szerkezetből csak kettő fordul elő a szótárban. A (1) PP (Person +prepozíció), és a (2) Főnév+melléknévi igenév. A következő részben ezeknek a PC kifejezéseknek a téma szerinti megjelenését mutatom be.

Person+prepozíció (PP)

A testtel, betegséggel, mássággal kapcsolatos kifejezések

A test méretére vonatkozó PC kifejezések száma jelentős pl. *"person of size [súlyproblémákkal küszködő ember]*, *"person of substance" [testes]*, *"a person with an alternative body image" [az átlagostól eltérő testképpel rendelkező ember]*, melyet az igen kövér emberekre használnak.

A Fogytékosságok Pszichológiai Bizottságának megállapításának megfelelően, a betegséggel küszködő emberek esetében az ember kerül a középpontba, és nem a betegsége, pl. *"an individual with arthritis" [kőszvényes]*, *"a person with a heart condition" [szívelégtelenséggel küszködő ember]*, vagy *"a person with AIDS"*, rövidítve PWA [*HIV pozitív személy*]. Az italozó embert, aki részegre issza magát a *"person of differing sobriety"* címmel illethetjük,

A női nemre utaló PC kifejezés a *"person of gender"*. A faji megkülönböztetés három ékes példája a., *"member of the mutant albino genetic-recessive global minority"* és a *"person of noncolor" [a fehér emberek] –re* és a *"person of color" [a színesbőrű emberek] –re*.

Az *"otherness" [mátság]* egy bizonyos embercsoport fogyatékosására utal a társadalom többi tagjához képest, pl. *"people with differing special abilities"*, [*eltérő képességekkel rendelkező emberek*], *"people with special needs" [különleges bánásmódot igénylő emberek]* vagy a tanulási nehézségekkel küszködő gyermekek PC megszólítása a *"child with an attention deficit disorder"*. Korábban a francia egzisztencialisták a *mátság* szót az elidegenedés szinonimájaként használták. Érdekes módon a mai multikulturalizmussal foglalkozók a már az önmegvalósítást látják benne.

Eufemizmusba hajló prepozíciós szerkezetek például az *"an individual with temporarily unmet objectives" [a céljaiban kevésbé sikeres ember; lúzer]*, a *"person in an orderly transition between career changes"*, [*két állás között van; álláskereső*], vagy a *"prewoman" [bakfis; leányzó]*. A sorozatgyilkosokra használatos PC kifejezés *"persons with difficult-to-meet needs"*, és a maffiózók leírására pedig a *"member of a career-offender cartel"*.

Főnév+melléknévi igenév

Az előző részben szereplő kifejezések közül kettő, a *"a person possessing an alternative body image" [az átlagostól eltérő testképpel rendelkező ember]* és a *"a person living with AIDS" [AIDS-szel együtt élő személy]*, melléknévi igeneves formában is megtalálható a szótárban. Ez utóbbinál még hangsúlyosabban fejeződik ki az a tény, hogy ezzel a betegséggel együtt lehet élni. A prostituált nők ítéletmentes PC megfelelője a *"persons presenting themselves as commodity allotments within a business doctrine"*, ami magyarul körülbelül annyit tesz, mint testüket áruba bocsátó személyek.

A politikailag inkorrekt (NPC) kifejezések jellemzői

A 2. táblázatban a politikailag inkorrekt nyelvi szerkezetek közül valamennyi megtalálható a szótárban. Ezek közül a 3. pontban szereplő Melléknévi igeneves szerkezetek és az 1. pontban szereplő Melléknév+főnév alakok fordulnak elő a leggyakrabban. Jelentős még a 2. pontban található Melléknév főnévi jelentéssel. Egy-egy példát a másik két kategóriára, a Lexikai eufemizmusra és a Melléknévi igenév+főnév-re is találtam.

Melléknév + főnév

Az iskolával, foglalkozásokkal, faji, nemi és egyéb megkülönböztetéssel kapcsolatos kifejezések

A tanulási nehézségekkel küszködő gyermekekre használják az *"acceptional/differently abled/exceptional/special child"* [más/speciális igényű gyerek] kifejezéseket, melyek azt hangsúlyozzák, hogy a gyermek „különlegessége” elfogadást igényel. Az ún. „nehéz eset” típusú tanulókra a szótár a *"student difficult to serve"* formát ajánlja, valamit igen finoman bánnak a tanórák bajkeverőivel, az ún. *"attention deficit disorder children"*-nel [hiperaktív gyerekekkel]. A tudatlan nebulókat, akiknek szinte semmi fogalmuk sincs az adott tárgyról *"knowledge-base nonpossessor"* [alapműveltséget nélkülöző]-nek hívják. A tanulmányaikat éppen hogy csak megkezdő diákok a *"freshpeople"* elnevezése már a hétköznapi nyelvhasználat részévé vált. Azok a végzős hallgatók, akiknek a tanulmányai félbe maradtak azokra pedig a *"nontraditional-age student"* [túlkoros] jelzővel utalnak.

A foglalkozások PC elnevezése között találunk igen vicceseket és néha meglehetősen bántóakat is. Például a kiskereskedelmi üzletek „réme” az ún. *"nontraditional shopper"* [áruházi tolvaj/szarka), hűen tükrözve a szarka kedvenc foglalatosságát, aki előszeretettel gyűjti össze „fészkébe” a fényes, csillogó tárgyakat. A házimunka rabságában senyedő háziasszonyt *"domestic incarceration survivor"*-nak, a feleséget, illetve barátnőt meg *"unpaid sex worker"*-nek hívják. A ház rendjéért az *"environmental hygienist"* [házmester] felel, a kocsimosásban jeleskedő autómosó szakember a *"vehicle appearance specialist"* és az állatidomárt pedig *"interspecies communicator"*-nek célszerű hívunk.

A másság a NPC kifejezésekben is felbukkan faji, nemi és a szellemi felfogást előtérbe helyező megkülönböztetésekben, pl. a *"cerebro-atmospheric individual"* meglehetősen kifogásolható megnevezése az egyszerű, picit gyengefelfogású egyénnek, melyet ráadásul igen gyakran nőkre használnak. A faji megkülönböztetést tükrözi a bennszülöttekre használt *"indigenous peoples"* kifejezés, mely sugallja e népcsoport kulturális és történelmi másságát, a kizsákmányolásra, elnyomásra való hajlandóságát a lakosság körében, csakúgy, mint a rabszolgaságba kényszerített *"enslaved person"*. A zsidó emberekre a *"Jew"* helyett a *"Jewish person"*-nel utathatunk.

Melléknév (főnévi jelentéssel)

Tulajdonságokkal kapcsolatos kifejezések

A legnagyobb baklövést az emberek jellemzésére használt tulajdonságok helytelen használatával követhetjük el. Mint látni fogjuk a következő részben, a fogyatékosok leírására a "challenged" szót preferálják a nyelvhasználók, míg a negatív tulajdonságokra, hiányosságokra a "different" szóval és annak összetételeivel utalhatunk. Így beszélhetünk valakiről, aki "charm-free/differently interesting" [magyarul: unalmas, nem túl érdekes], vagy éppenséggel "cosmetically different" [csúnya], ami egy híres film címében (*The Good, the Bad and the Cosmetically different*) is szerepelt.

A negatív tulajdonságokat számos egyéb fosztóképzős szerkezettel is kifejezhetjük. Aki például alkoholos, drogos befolyásoltság alatt van, az a "chemically inconvenienced/sobriety-deprived" [szenvedélybeteg], aki etikai szempontból eltévelyedett, az az "ethically disoriented" [etikátlan], illetve, az, aki semmiféle motivációt nem érez magában az a "motivationally deficient/disposed" [lusta]. Az antiszociális emberre meg egyszerűen csak a "difficult to serve" kifejezés illik.

Melléknévi igenév

Az életkorral, betegséggel kapcsolatos kifejezések

Az angolban az "ageism" szó [az életkor miatti hátrányos megkülönböztetés] a középkorúak által használt kifejezés, melyben benne van az, hogy az illető még képes gondoskodni magáról, nem kell még őt leírni. Az élemedett korúakra a következő kifejezéseket használhatjuk: "chronologically gifted/ experientially enhanced/ longer-living/ mature/ senior/ seasoned" [éltes, korosodó].

Az emberi fogyatékosok leírására közkedvelt szó az angolban a "challenged" [kihívásokkal küszködő/fogyatékkal élő], pl. az "aurally inconvenienced/challenged" [hallásukban korlátozott, siket emberek], vagy a "cerebrally challenged", illetve "developmentally challenged/inconvenienced" [mentális problémákkal küszködő emberek] és az "emotionally different people" [pszichésen problémás emberek]. A mentális és testi fogyatékosok, ha egyidejűleg fordul elő, akkor a politikailag korrekt kifejezés a "differently abled" [fogyatékkal élő személy]. A rövid- és, távollátó emberekre, valamint a világtalan emberekre az "optically inconvenienced/challenged" [gyengén látó] szóösszetétel elfogadott. A hajukat elvesztő embereket "hair disadvantaged/differently hirsute", vagy "follicularly challenged" [kopasz] jelzővel illetik. A 90-es években a híradásokban gyakran lehetett ezeket a PC kifejezéseket hallani Gorbacsovval kapcsolatban.

A "different" szókapcsolat a melléknévi igeneves NPC kifejezésekben is előfordul, pl. "differently advantaged/economically exploited/economically marginalized" [anyagi nehézségekkel küszködő], amikor az igen szegény emberekről beszélünk, vagy a náluk még elesettebbekre, a hajléktalan emberek leírására szolgál az "involuntarily undomiciled/ underhoused" kifejezés.

Összefoglalás

A *The Official Politically Correct Dictionary* a Committee on Disability Issues in Psychology [A Fogyatékoságok Pszichológiai Bizottsága] javaslatával ellentétben sokkal több politikailag inkorrekt, mint politikailag korrekt kifejezést tartalmaz. A leggyakoribb NPC kifejezések melléknévi igeenes szerkezetekkel, jelzős szerkezetekkel, valamint melléknév főnévi jelentéssel fejeződnek ki. Bár a szótárban található PC kifejezések közül a 'People first' kifejezések fordultak elő leggyakrabban, számuk mégsem jelentős a teljes szótári adatbázis tekintetében. Összességében azt mondhatjuk, hogy a politikailag korrekt kifejezések elterjedéséhez valószínűleg nemcsak a PC-vel foglalkozó kézikönyvek, hanem az egyes emberek személyes, társadalmi érzékenységük meghatározta döntései is hozzájárultak.

Felhasznált irodalom

- ALLAN, K. (2001): *Natural Language Semantics*. Blackwell, Oxford.
- BURRIS, R. W. (1992). *Manual of style for depicting people with disabilities* [Brochure]. State of Illinois, Chicago, Ill.
- COMMITTEE on Disability ISSUES in PSYCHOLOGY (1992): *Removing bias in language disabilities: guidelines for non-handicapping language in APA journals*. <http://www.apastyle.org/disabilities.html> (letöltve June 10, 2007).
- CRAIG, C. (1992): Describing persons with disabilities "to a T." *Kennedy Center N.E.W.S.* 18 (3).
- FRAJZYNGIER, Z. - JIRSA, B. (2006): The principle of indirect means in language use and language structure. *Journal of Pragmatics* 38, pp. 513-542.
- FRANK, F. W. - TREICHLER, P. A. (1989): *Theoretical Approaches and Guidelines for Nonsexist Usage*. Modern Language Association of America, New York.
- GUO Qi (2010): Cultural differences in Chinese and English euphemisms. *Cross-Cultural Communication* 6(4), pp. 135-141.
- GUTH, L. J. - MURPHY, L. (1998): People first language in middle and high schools: usability and readability. *The Clearing House* 72 (2), pp. 115-117. http://www.aaid.org/About_AAIDD/name_change_PRdreen.htm (letöltve July 4, 2007).
- MCCARTHER, T. (1992): *The Oxford Companion of the English Language*. Oxford University Press, New York.
- MILLER, C. - SWIFT, K. (1995): *The Handbook of Nonsexist Writing for Writers, Editors and Speakers*. Women's Press, London.
- OXFORD ADVANCED LEARNER'S DICTIONARY (2005): Oxford University Press, Oxford.
- PRABHALA, A. (2006): World's oldest organization on intellectual disability has a progressive new name. *AAMR News*. November 2, 2006.
- PRABHALA, A. (2007): Mental Retardation is no more—new name is Intellectual and Developmental Disabilities: name change reflects society's efforts to appropriately address people with cognitive disabilities. *AAIDD News*. February 20, 2007. http://www.aamr.org/About_AAIDD/MR_name_change.htm (letöltve July 4, 2007).
- WARDHAUGH, R. (1993): *An Introduction to Sociolinguistics*. 2nd ed. Blackwell, Oxford.